

Tadeusz Zembrzuski

doktor habilitowany, adiunkt, Katedra Postępowania Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0001-8239-6827

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy”, Warszawa, 31.05.2019 r.

W dniu 31.05.2019 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy”. Organizatorami wydarzenia były Katedra Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Izba Komornicza w Warszawie oraz Ośrodek Naukowo-Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej. Celem konferencji było przedstawienie w ujęciu teoretycznym i praktycznym najważniejszych zagadnień sądowego postępowania egzekucyjnego oraz dokonanie analizy zalet i mankamentów poszczególnych rozwiązań wprowadzonych lub zmodyfikowanych ustawą o komornikach sądowych z 2018 r.¹, która z początkiem 2019 r. zastąpiła wcześniejszą ustawę o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. oraz wprowadziła istotne zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego² w zakresie egzekucji sądowej.

Konferencja zgromadziła ponad 300 osób, wśród których byli pracownicy naukowci siedmiu polskich uniwersytetów, sędziowie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, komornicy, adwokaci, radcy prawni oraz liczne grono osób zainteresowanych właściwą organizacją oraz przebiegiem postępowań egzekucyjnych w sprawach cywilnych. Wydarzenie spotkało się z dużym zainteresowaniem praktyków, wywołało ożywioną dyskusję oraz skłaniało do refleksji nad kształtem, perspektywą oraz wyzwaniami stawianymi egzekucji sądowej. Analizowano nowe rozwiązania systemowe, jak również często kazuistyczne konstrukcje i instytucje procesowe, które mają usprawniać i przyspieszać toczące się postępowania, a jednocześnie zapewnić należytą ochronę interesów i praw podmiotów biorących w nich udział.

Obrady otworzył Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. Tomasz Giaro, wskazując ogólną potrzebę tworzenia prawa, które powinno zapewniać efektywne instrumenty egzekwowania określonych obowiązków. Następnie

¹ Ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. poz. 771 ze zm.).

² Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.) – dalej k.p.c.

uczestników wydarzenia powitała Przewodnicząca Rady Izby Komorniczej w Warszawie Elżbieta Adamska-Śmigrodzka. Zwróciła uwagę, że funkcjonowanie tzw. nowych ustaw komorniczych stanowi istotne wyzwanie dla praktyki oraz dla funkcjonowania samorządu komorniczego m.in. ze względu na daleko idące zmiany statusu komornika sądowego w Polsce. Podkreśliła znaczenie sprawnej egzekucji sądowej oraz zasygnalizowała potrzebę pogłębionej dyskusji wokół poszczególnych jej aspektów. Jako ostatni głos zabrał Kierownik Katedry Postępowania Cywilnego prof. dr hab. Karol Weitz, który wyraził satysfakcję, że problematyka sądowego postępowania egzekucyjnego gromadzi przedstawicieli licznych zawodów prawniczych, oraz życzył zgromadzonym owocnych obrad. Jednocześnie podziękował trzem wydawnictwom – Wolters Kluwer, C.H. Beck oraz Currenda – za objęcie patronatu nad konferencją.

Konferencja została podzielona na trzy panele tematyczne, które moderowali prof. dr hab. Andrzej Marciniak (Uniwersytet Łódzki), prof. dr hab. Karol Weitz (Uniwersytet Warszawski) oraz dr hab. Andrzej Grzegorz Harla (Uniwersytet Warszawski).

Pierwsza merytoryczna część sesji inauguracyjnej została poświęcona problematyce zgodności nowelizowanych rozwiązań procesowych z ustawą zasadniczą. Prof. dr hab. Mariusz Jabłoński (Uniwersytet Wrocławski) wygłosił referat pt. „Konstytucyjność zmian w postępowaniu egzekucyjnym dokonanych ustawą o komornikach sądowych”. Na wstępie zwrócił uwagę na możliwość powoływania się na wartości konstytucyjne w toku postępowań sądowych oraz na potrzebę uwzględniania aspektów przedmiotowych i podmiotowych przy kontroli konstytucyjności prawa. Zaznaczył, że strony postępowania, uczestnicy, osoby trzecie, a także komornicy są odrębnymi podmiotami, z perspektywy których brane pod uwagę przy ocenie konstytucyjności zasady, wartości, wolności i prawa charakteryzują się istotnym zróżnicowaniem.

W pierwszej kolejności Prelegent odniósł się do procesu ustawodawczego i wątpliwości związanych z przebiegiem prac legislacyjnych nad ustawą o komornikach sądowych. Zwrócił uwagę, że mimo braku zewnętrznych opinii w toku prac parlamentarnych, w ramach prowadzonych konsultacji podnoszono wiele kwestii, które budziły zastrzeżenia z punktu widzenia konstytucyjności proponowanych rozwiązań. Dalsze uwagi poświęcono wątpliwościom powstającym wokół konkretnych rozwiązań ustawowych. Obawy i zastrzeżenia Referenta koncentrowały się m.in. wokół problematyki udzielania komornikowi pomocy przez Policję przy czynnościach egzekucyjnych i związanym z tym instrumentem powiadamiania prezesa właściwego sądu rejonowego, a także żądania od komornika wpisanego do protokołu czynności w razie stwierdzenia okoliczności uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 765 § 1¹ k.p.c.); możliwości obciążenia komornika sądowego kosztami postępowania wywołanego skargą na czynności komornika (art. 767 § 6 k.p.c.); utrwalania przebiegu czynności egzekucyjnych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk (art. 809¹ § 1 k.p.c.); ograniczeń egzekucji na tle prawa pracy (art. 833 § 3 k.p.c.); zajęcia ruchomości (art. 845 k.p.c.); obowiązków stron przy sporządzaniu protokołu zajęcia ruchomości (art. 847 § 2 k.p.c.). Ocena powyższych regulacji została przeprowadzona zarówno w odniesieniu do ewentualnych naruszeń zasad prawidłowej legislacji, m.in. zasady określoności prawa oraz zasady zupełności, jak i w od-

niesieniu do materialnych praw zawartych w rozdziale II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³.

Zaprezentowana przez Referenta analiza aspektu konstytucyjnoprawnego została wzbogacona o dodatkowe wątki, w tym dotyczący możliwości wykazania prawidłowości przetwarzania danych osobowych przez komorników sądowych z punktu widzenia RODO na tle utrwalania przebiegu dokonywanych poza kancelarią czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk (art. 809¹ k.p.c.) oraz ogłaszania o licytacji przez publiczne obwieszczenie (art. 953 k.p.c.).

Drugim prelegentem był dr hab. Piotr Ryłski (Uniwersytet Warszawski), który przedstawił referat pt. „Wnioski wierzyciela złożone w celu szykany dłużnika”. Zwrócił on uwagę, że zmiana zawarta w art. 801 § 2 i 3 k.p.c. jest jednym z przejawów wprowadzania regulacji służących przeciwdziałaniu nadużywaniu uprawnień procesowych. W swoim wystąpieniu rozważał, w jaki sposób przedmiotowa zmiana odnosząca się do postępowania egzekucyjnego wpisuje się w całości kształt rozwiązań o takim charakterze.

Referent zauważył, że art. 3 k.p.c. odnoszący się do obowiązku dokonywania czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami ma zastosowanie również w stadium wykonawczym sprawy cywilnej oraz przypomniał, że przez nadużywanie uprawnień w postępowaniu egzekucyjnym rozumie się dokonywanie czynności przez strony i uczestników postępowania, których celem może być wyłącznie lub w głównej mierze szykanowanie dłużnika, pokrzywdzenie innych wierzycieli, przedłużanie postępowania egzekucyjnego lub udaremnienie egzekucji, przy czym tego typu działalność nie ma charakteru bezprawnego. Artykuł 801 § 2 i 3 k.p.c. odnosi się do wypadków nadużycia prawa do egzekucji przez wierzyciela, w których chodzi o działanie w ramach prawa, lecz w celu, w jakim prawo nie przewiduje danej regulacji. Podkreślono, że w obecnym stanie prawnym w sytuacji nadużycia uprawnienia przez wierzyciela mamy do czynienia z dodatkowym, choć powiązanim z materią objętą art. 3 k.p.c., prewencyjnym sposobem udzielenia ochrony, zaś istotą podjętych działań legislacyjnych było wprowadzenie sankcji w postaci odmowy dokonywania określonych czynności. Chodziło o wyposażenie komornika sądowego w możliwość oddalania stanowiących nadużycie wniosków wierzyciela o podjęcie określonych czynności w ramach prowadzonego postępowania. Referent doszedł do wniosku, że norma ta nie odnosi się natomiast do wniosku o wszczęcie egzekucji.

Wyrażono przekonanie, że przedmiotowa instytucja powinna być uregulowana w samodzielnej jednostce redakcyjnej ustawy. Ulokowanie nowych rozwiązań w art. 801 § 2–4 k.p.c. świadczy o tym, że regulacja nie odnosi się do wszystkich wniosków zgłaszanych w toku postępowania egzekucyjnego, lecz ogranicza się do wniosków służących ustaleniu składników majątku dłużnika. Postawiono także pytanie, w jaki sposób należy korzystać z nowej regulacji w związku z przyjęciem założenia, że ustalenie tegoż majątku stanowi obowiązek komornika sądowego. Ponadto Referent zwrócił uwagę na problem relacji poszczególnych przepisów. Ze względu na odmienną i rozłączną ustawowych przesłanek wyraził przekonanie, że warunkiem zastosowania § 3 nie jest wcześniejsze zastosowanie § 2, tj. odda-

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.).

lenie wniosków wierzyciela nie musi być poprzedzone wcześniejszym żądaniem wskazania przyczyn, dla których zgłoszono stosowne żądanie. Na zakończenie Prelegent wskazał, że sankcja kosztowa zawarta w art. 801 § 2 k.p.c. jest bezskuteczna; została wadliwie skonstruowana, bowiem przepis ten nie uprawnia komornika do obciążenia kosztami, tylko do zagrożenia obciążenia kosztami.

Kolejne wystąpienie prof. UŁ dr. hab. Roberta Kulskiego (Uniwersytet Łódzki) poświęcone było nowemu kształtowi postępowania ze skargi na czynności komornika. Na wstępie przypomniano, że skarga jest najbardziej charakterystycznym środkiem prawnym przewidzianym dla sądowego postępowania egzekucyjnego służącym eliminacji czynności egzekucyjnych komornika dokonanych z naruszeniem przepisów prawa procesowego. Zwrócono uwagę na rozszerzenie zakresu nadzoru judykacyjnego, bowiem ustawa o komornikach sądowych umożliwia kwestionowanie czynności określanych mianem czynności nieegzekucyjnych. Możliwe jest wniesienie skargi na doręczenie dokonywane na zlecenie sądu osobiście przez komornika bezpośrednio adresatowi zawiadomienia sądowego, pisma procesowego oraz innego dokumentu sądowego za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty, a także na sporządzenie protokołu stanu faktycznego.

W drugiej kolejności nawiązano do dopuszczalności złożenia skargi na urzędowym formularzu (art. 767 § 3¹ k.p.c.), jako rozwiązaniu mającym na celu ułatwienie składania skarg i unikanie konieczności wzywania osób skarżących do uzupełnienia braków formalnych pisma. Poważne wątpliwości Referenta wzbudził jednak obowiązek doręczania formularzy skargi w sytuacji, w której podmiot nie ma zamiaru ani interesu prawnego w zaskarżeniu czynności. Wyraził przekonanie, że jego doręczanie wraz z odpowiednim pouczeniem przyczynia się do zaskarżania prawidłowo dokonanych czynności, a zatem *de facto* powoduje nieuzasadnione wydłużenie postępowania w sprawie.

Następnym zagadnieniem, do którego odniósł się profesor Kulski, była problematyka właściwości miejscowej sądu rozpoznającego skargę. Zwrócono uwagę na zalety stworzenia sieci profesjonalnych, wyspecjalizowanych w problematyce egzekucyjnej wydziałów sądu na wzór funkcjonujących od wielu lat sądów gospodarczych.

Zainteresowanie uczestników konferencji wzbudziła analiza uregulowanej w art. 767 § 6 k.p.c. możliwości obciążenia komornika sądowego kosztami postępowania wywołanego skargą. Zwrócono uwagę, że odpowiedzialność organu postępowania za koszty postępowania wywołanego błędną decyzją nie występowała dotychczas w prawie polskim, zaś oparcie tej odpowiedzialności na przesłance oczywistego naruszenia prawa wydaje się rozwiązaniem kontrowersyjnym, stwarzającym zagrożenie dla aktywności organów egzekucji i efektywności prowadzonych postępowań.

Pierwszym prelegentem drugiej części konferencji był dr hab. Tadeusz Zembrzuski (Uniwersytet Warszawski). Poruszono problematykę zarządzeń sądu z urzędu w kontekście odpowiedzialności odszkodowawczej komornika sądowego i Skarbu Państwa. Zwrócono uwagę, że w europejskiej tradycji prawnej komornik sądowy zajmuje centralną pozycję w postępowaniu egzekucyjnym, zaś jednym z widocznych i charakterystycznych elementów reformy była rozbudowa systemu nadzoru nad szeroko rozumianą działalnością tego organu. Zmiany dokonane ustawą o komornikach sądowych nie ograniczały się do mecha-

nizmów nadzoru administracyjnego i korporacyjnego, lecz uważna analiza wprowadzonych rozwiązań procesowych uwidacznia szeroką ingerencję w dotychczasowe mechanizmy nadzoru judykacyjnego w postaci skargi na czynności komornika i instytucji zarządzeń z urzędu. Zwrócono uwagę, że na przestrzeni lat rola i znaczenie drugiej z nich znacząco wzrosły, czego efektem była nowelizacja art. 759 § 2 k.p.c. polegająca na zastąpieniu zwrotu „sąd może wydawać zarządzenia z urzędu” sformułowaniem „sąd wydaje z urzędu” oraz zastrzeżeniem, że ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydawanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika.

Znaczenie zastąpienia powinności obowiązkiem podejmowania przez sąd odpowiednich działań nie ogranicza się w ocenie Referenta do utrwalonego w orzecznictwie przeświadczenia, że zawarte w art. 759 § 2 k.p.c. sformułowanie należy interpretować jako obowiązek podejmowania czynności nadzorczych w razie ziszczenia się do tego podstaw. Zaakcentowano, że mamy do czynienia ze zmianą jakościową, która ma rzutować na dotychczasową praktykę, skoro w celu zapobiegania wszelkim nieprawidłowościom w działalności komorników wprowadzono obowiązek sądu stanowczego reagowania. Ustawodawca ostatecznie zanegował zapatrywanie, że powinność reagowania przez sąd z urzędu powinna ograniczać się do wypadków naruszenia interesu publicznego, chociaż aktywność organu nadzorującego została wzmocniona jedynie w zakresie, w którym może on podejmować działania z urzędu, możliwe ze względu na etap sprawy egzekucyjnej. Prelegent stwierdził, że ustawowe wzmocnienie roli zarządzeń sądu wydawanych z urzędu intensyfikuje widoczne w praktyce negatywne zjawisko deprecjacji skargi na czynności komornika na rzecz instytucji wskazanej w art. 759 § 2 k.p.c.

W dalszej części wystąpienia Referent zauważył, że pojęcie solidarności spina odpowiedzialność Skarbu Państwa z odpowiedzialnością odszkodowawczą komornika sądowego jako podstawowego organu egzekucyjnego, a określenie zasad odpowiedzialności na gruncie systemu egzekucji sądowej w sprawach cywilnych powinno uwzględniać przyjęty standard konstytucyjny, ustrojową pozycję organów egzekucyjnych, jak również interesy oraz potrzeby ewentualnych podmiotów poszkodowanych działaniami podejmowanymi w toku egzekucji sądowej. Postawiono pytanie, czy rozbudowie zakresu nadzoru państwowego nad działalnością komornika towarzyszy przejęcie przez Państwo w odpowiednim zakresie odpowiedzialności za skutki jego wadliwych działań i zaniechań. Zwrócono uwagę, że skoro art. 759 § 2 k.p.c. kreuje obowiązek podejmowania działań zarówno o charakterze prewencyjnym, jak i represyjnym, to każde zaistniałe w toku postępowania uchybienie, któremu nie udało się zapobiec, oraz obiektywny fakt nienależytego wykonania egzekucji, należy łączyć nie tylko z uchybieniem komornika, lecz także z uchybieniem sądu sprawującego nadzór judykacyjny nad działalnością komornika. Patrząc na całość wprowadzonych rozwiązań i kierunek dokonywanych zmian, należałoby uznać, że odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę powinien ponosić nie tylko komornik, lecz także Skarb Państwa, jeżeli nie sięgnięto do obligatoryjnego i możliwego do zastosowania instrumentu nadzoru judykacyjnego oraz powiązanych z nim instrumentów nadzoru administracyjnego (nadzoru odpowiedzialnego).

Podkreślanie i zwiększanie roli oraz znaczenia instytucji zarządzeń sądu wydawanych z urzędu oceniono krytycznie. Wskazano, że nowelizacja przekłada się w widoczny sposób na wzmożenie aktywności sądów, co skłania do refleksji nad aktualnością tezy, że dokonywane z urzędu działania nadzorcze powinny mieć charakter wyjątkowy, a ciężar sprawowania kontroli nad jego prawidłowym biegiem powinien spoczywać na stronach i uczestnikach postępowania. Wyrażono pogląd, że mamy do czynienia z instrumentem anachronicznym, zaburzającym istotę postępowania cywilnego jako postępowania prowadzonego z poszanowaniem zasady równości broni i równości stron. Organom państwa przyznano daleko idące uprawnienia nadzorcze, lecz za obowiązkiem reagowania nie podąża odpowiedzialność, która zasadniczo spoczywa na komorniku sądowym.

W drugiej części tego panelu dr Agnieszka Laskowska-Hulisz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) wygłosiła referat pt. „Złożenie przez dłużnika wykazu majątku komornikowi sądowemu”. Na wstępie przypomniała, że przedmiotowa instytucja została wprowadzona do Kodeksu postępowania cywilnego nowelizacją z 2015 r., której celem było wyeliminowanie pojawiających się w praktyce wątpliwości odnoszących się do problematyki poszukiwania majątku dłużnika. Postawiła pytanie, czy obecne brzmienie ustawy stanowi remedium na wszystkie dostrzeżone dotychczas mankamenty legislacyjne i niedoskonałości związane ze stosowaniem ustawowej regulacji.

Zaznaczono, że stosowanie mechanizmu uregulowanego w art. 801¹ k.p.c., zwanego w literaturze komorniczym wyjawieniem majątku, jest obecnie obowiązkiem, do którego organ powinien sięgać z urzędu. Przez niewskazanie majątku pozwalającego na zaspokojenie świadczenia w rozumieniu tego przepisu należy rozumieć wypadki, w których podmioty inicjujące postępowanie egzekucyjne nie wskazały w ogóle majątku we wniosku lub żądaniu wszczęcia egzekucji, względnie wskazały co prawda poszczególne składniki majątku, do których powinna zostać skierowana egzekucja, lecz w toku postępowania egzekucyjnego okazało się, że majątek ten nie wystarczy na zaspokojenie całego świadczenia objętego tytułem wykonawczym. Referentka zauważyła, że w takim wypadku komornik sądowy powinien najpierw ustalić majątek dłużnika w zakresie znanym mu z innych prowadzonych postępowań albo na podstawie publicznie dostępnych źródeł informacji oraz rejestrów, do których ma dostęp drogą elektroniczną. Jedynie w wypadku, w którym ustalony w ten sposób majątek dłużnika okazałby się wystarczający do zaspokojenia świadczenia, komornik sądowy byłby zwolniony od powinności wzywania dłużnika do złożenia stosownego wykazu majątku.

Zwrócono uwagę, że art. 801¹ § 1 k.p.c. nie reguluje wprost, kto dokonuje wyboru formy złożenia wykazu, lecz w ocenie Prelegentki decyzja ta została pozostawiona dłużnikowi składającemu wykaz. Wskazała, że złożenie wykazu może być dokonane przez dłużnika lub przez jego przedstawiciela ustawowego, co nie odnosi się jednak do pełnomocnika procesowego. Wyraziła przekonanie, że – mając na względzie treść art. 801 § 1 pkt 2 k.p.c. – wezwanie do złożenia wykazu majątku obejmuje cały majątek dłużnika.

W dalszej części wystąpienia dr Laskowska-Hulisz skoncentrowała się na problematyce stosowania środków przymusu. Wskazała, że od dłużnika nie można żądać złożenia przyrzeczenia, skoro wymagane jest jedynie dołączenie oświadczenia o prawdziwości i zu-

pełności wykazu. Zwróciła uwagę, że komornik sądowy może wprawdzie ukarać dłużnika grzywną w razie nieusprawiedliwionego niezłożenia wykazu majątku wraz z oświadczeniem o jego prawdziwości i zupełności albo nieudzieleniu odpowiedzi na zadane pytanie, lecz nie ma możliwości stosowania innych środków przymusu, tym bardziej że o nakazaniu przymusowego doprowadzenia dłużnika do komornika orzeka sąd rejonowy sprawujący nadzór nad komornikiem sądowym właściwości ogólnej dłużnika. Wskazano, że w obecnym stanie prawnym sąd na wniosek komornika nie może zastosować wobec dłużnika aresztu, a na komorniku sądowym spoczywa jedynie społeczny obowiązek zawiadomiania organów ścigania o niezłożeniu przez dłużnika wykazu majątku wraz z oświadczeniem o jego prawdziwości i zupełności.

W podsumowaniu Prelegentka stwierdziła, że ustawodawcy nie udało się sprostać wszystkim wyzwaniom i wątpliwościom powstającym w praktyce. Wyraziła przekonanie, że instytucja komorniczego wyjawienia majątku wymaga dalszych zmian legislacyjnych w postaci wprowadzenia ustawowego terminu do złożenia wykazu majątku, nałożenia na organy egzekucyjne prawnego obowiązku złożenia zawiadomienia organów ścigania o popełnieniu przez dłużnika przestępstwa, a ponadto uregulowania kwestii związanych z poprzednim prowadzeniem postępowania o wyjawienie majątku na podstawie art. 913 i n. k.p.c.

Zwieńczeniem tej części konferencji było wystąpienie prof. UŁ dr. hab. Józefa Jagiły (Uniwersytet Łódzki) dotyczące nowych zasad egzekucyjnego zajęcia ruchomości, do których zaliczono zmianę właściwości miejscowej komornika, dopuszczalność dokonywania czynności przez asesora komorniczego, dopuszczalność zajęcia, przebieg postępowania w razie zajęcia ruchomości stanowiących własność osoby trzeciej, utrwalanie zajęcia za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk, szacowanie zajętych ruchomości oraz zagadnienie dozoru nad zajętymi ruchomościami. Mając na względzie wieloaspektowość i złożoność przedmiotowej problematyki, Referent ograniczył swoje rozważania do zagadnień nasuwających wątpliwości i rodzących problemy w praktyce.

W odniesieniu do właściwości miejscowej komornika z jednej strony dostrzeżono zalety przekazania egzekucji z ruchomości do komornika ogólnej właściwości dłużnika, zamiast do komornika tego sądu, w którego okręgu znajdują się ruchomości (art. 844 § 1 k.p.c.), z drugiej strony zwrócono uwagę na wzrost kosztów egzekucji, jeżeli ruchomości znajdują się poza rewirem komornika właściwego. Zwrócono również uwagę na problemy wynikające z niedostosowania art. 844 § 2 i 3 k.p.c. do zmienionej właściwości miejscowej komornika, stawiając pytanie, w jakich wypadkach i którego komornika należy zawiadomić o dokonanej zajęciu ruchomości. Wskazano, że może to mieć miejsce tylko w wypadku dokonania wyboru komornika przez wierzyciela, a ponadto zawiadomienie o zajęciu należy doręczyć komornikowi ogólnej właściwości dłużnika.

Referent wyraził przekonanie, że zastrzeżenie w art. 845 § 1 k.p.c., iż nie podlegają zajęciu ruchomości, jeżeli z ujawnionych w sprawie okoliczności wynika, że nie stanowią one własności dłużnika, nie ma charakteru merytorycznego, lecz nawiązuje do dominujących w piśmiennictwie poglądów i do dotychczasowej praktyki. Odnosząc się do art. 845 § 2² k.p.c., stanowiącego, że komornik umarza postępowanie w niezbed-

nym zakresie, jeżeli przedstawiono niebudzący wątpliwości dowód na piśmie, iż zajęte ruchomości nie stanowią własności dłużnika, Prelegent wyraził przekonanie, że również w tym wypadku dopuszczalne jest zajęcie ruchomości mimo przedstawienia stosownego dowodu.

W dalszej kolejności odniesiono się do możliwości zajęcia ruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim, z zastrzeżeniem, że do dalszego prowadzenia egzekucji wymagane jest nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. Referent zaakcentował brak możliwości zgłoszenia przez małżonka dłużnika sprzeciwu na zasadach wskazanych w art. 923¹ § 2 k.p.c., co oznacza, że zgłoszony sprzeciw nie może odnieść skutku w postaci umorzenia postępowania egzekucyjnego, jeżeli wierzyciel nie wystąpi w terminie tygodniowym z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności. Małżonek dłużnika może dochodzić ochrony należnych mu praw na ogólnych zasadach, tj. w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego na podstawie art. 841 k.p.c. albo w drodze skargi na czynności komornika (art. 767 k.p.c.).

Profesor Jagieła nawiązał do art. 845 § 2³ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia przez osobę trzecią (właściciela) skargi na zajęcie ruchomości, miesięczny termin do wytoczenia powództwa o zwolnienie zajętych ruchomości od egzekucji na podstawie art. 841 k.p.c. zaczyna biec dopiero od dnia doręczenia postanowienia oddalającego skargę. Podkreślił, że przysługujące środki obrony powinny być odpowiednie do rodzaju naruszonego prawa przy zajmowaniu ruchomości. Zauważył, że osoba trzecia przed wytoczeniem powództwa z art. 841 k.p.c. nie musi uprzednio skorzystać ze skargi na czynności komornika na zajęcie ruchomości. Możliwość wniesienia przez osobę trzecią skargi na zajęcie w sytuacji, w której przysługuje powództwo ekscydencyjne, wpływa na wydłużenie terminu do wniesienia środka z art. 841 k.p.c. Uregulowanie to w ocenie Referenta zaburza czytelny sposób zaskarzania czynności komornika.

Po przerwie prof. USz dr hab. Kinga Flaga-Gieruszyńska (Uniwersytet Szczeciński) zaprezentowała problemy i wątpliwości pojawiające się na tle instytucji dozoru zajętych ruchomości w świetle znowelizowanego art. 855 k.p.c. Zwróciła uwagę, że celem nowelizacji było ograniczenie wypadków, w których dozór jest powierzany innym osobom niż dłużnik lub osoba trzecia, u której zajęto rzecz. Komornik może podjąć decyzję co do oddania zajętych rzeczy pod dozór nie tylko w momencie dokonywania zajęcia egzekucyjnego, ale również w trakcie postępowania do momentu licytacji. Problem może dotyczyć wszystkich ruchomości podlegających konwersji, przy czym istnieje możliwość wydania różnych rozstrzygnięć w przedmiocie dozoru co do poszczególnych ruchomości zajętych jednocześnie. Referentka podjęła także próbę dookreślenia pojęcia ważnych przyczyn jako przesłanki uzasadniającej odebranie dozoru. Wskazała, że przyczyny te mogą mieć zarówno charakter obiektywny (np. brak warunków do przechowywania rzeczy przez dłużnika), jak i subiektywny (np. zachowanie dłużnika świadczące o tym, że nie daje on gwarancji należytego wykonywania dozoru).

W zakresie przebiegu czynności odebrania dozoru Prelegentka podkreśliła, że czynności te powinny być dokonywane osobiście przez komornika sądowego, a przeprowa-

dzenie jakichkolwiek działań przez aplikanta albo asesora – z wyjątkiem prowadzenia nagrań i asysty technicznej – jest wykluczone. Zaznaczono, że dla późniejszej oceny prawidłowości działania komornika sądowego istotne znaczenie mają postanowienia Kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którymi wykonanie postanowienia o oddaniu ruchomości pod dozór innej osobie niż dłużnik musi być utrwalane za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk (art. 809¹ § 1 pkt 3 k.p.c.). Odebranie dozoru następuje w drodze postanowienia, którego uzasadnienie zawiera w szczególności wskazanie przyczyn odebrania dozoru. Postanowienie stanowi substrat zaskarżenia, a jego uzasadnienie ma służyć sądowej weryfikacji rzetelności rozstrzygnięcia komornika sądowego. Taką funkcję pełni również nagranie czynności, jeśli osoba uprawniona nie zgłosi sprzeciwu co do ich utrwalania.

Profesor Flaga-Gieruszyńska podkreśliła, że obowiązkiem komornika sądowego jest zapewnienie właściwego dozoru rzeczy po jej zajęciu. Organ egzekucyjny powinien realizować ten obowiązek z urzędu, niezależnie od wniosków stron. Oznacza to, zdaniem Referentki, że komornik sądowy ponosi odpowiedzialność za szkodę solidarnie ze Skarbem Państwa zarówno w razie odebrania dozoru bez ważnych przyczyn, jak i nieodebrania dozoru – mimo zaistnienia tychże przyczyn. Co więcej, w razie uchylecia postanowienia o odebraniu dozoru dłużnikowi, sąd może – w ocenie Prelegentki – obciążyć komornika kosztami związanymi z nieuzasadnionym odebraniem dozoru. W takim wypadku sumę wydatków i wysokość wynagrodzenia ustala sąd postanowieniem.

W dalszej części wystąpienia zwrócono uwagę, że w wypadkach uzasadniających odebranie dozoru komornik sądowy może przejąć pod osobisty dozór drobne ruchomości należące do dłużnika. Z tego tytułu nie może on jednak żądać zwrotu wydatków związanych z przechowywaniem oraz wynagrodzenia za dozór. W praktyce rozwiązanie to odnosi się do sytuacji przejściowych, np. w razie konieczności ustalenia właściwej instytucji, której należy oddać ruchomości na przechowanie ze względu na jej szczególne cechy.

Kończąc swoje wystąpienie, Referentka wskazała, że art. 855 k.p.c. odnoszący się do instytucji dozoru zajętych rzeczy ruchomych doznał zasadniczych zmian, w związku z czym jego dotychczasowe postrzeganie musi ulec modyfikacji.

Ostatnie wystąpienie pt. „Charakter prawny zastrzeżenia do oszacowania wartości ruchomości przez komornika sądowego” wygłosiła dr Joanna Derlatka (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), wskazując, że z dniem 1.01.2019 r. instytucja ta zastąpiła skargę zawierającą zarzuty na oszacowanie. Zmiana w tym zakresie nie doprowadziła jednak do reorganizacji przyjmowanej w literaturze systematyki środków zaskarżenia, bowiem skarga na oszacowanie nie była w nich wyraźnie wskazywana.

Zastrzeżenia do oszacowania są nowym sposobem kwestionowania oszacowania sporządzonego przez komornika na podstawie jego własnej wiedzy (art. 853 § 2 k.p.c.). Zdaniem Referentki, wprowadzenie tej instytucji ogranicza zakres dopuszczalności, a tym samym powszechności skargi na czynności komornika. Czynność oszacowania wartości ruchomości przez komornika, w braku wyraźnej normy art. 853 § 2 k.p.c., potencjalnie mogłaby bowiem podlegać zaskarżeniu w drodze skargi, która jawi się jako uniwersalny

środek zaskarżenia czynności decyzyjnych, wykonawczych, w tym również zaniechania komornika. Zwrócono jednak uwagę, że jeżeli oszacowanie zostało sporządzone przez komornika na podstawie opinii biegłego, to zgłaszanie zastrzeżeń jest wówczas niecelowe. W takim wypadku zachodzi podstawa do zaskarżenia oszacowania w drodze skargi na czynności komornika uregulowanej w art. 767 k.p.c.

Prelegentka zwróciła uwagę na rozbieżność ocen w zakresie charakteru prawnego omawianej instytucji. Różnica poglądów w tym zakresie ogniskuje się wokół kwalifikacji zastrzeżeń jako środka zaskarżenia, który dotychczas nie był wymieniany w systematyce środków w postępowaniu egzekucyjnym, bądź tylko jako czynności procesowej uczestników postępowania, mającej istotne znaczenie dla toku egzekucji, niebędącej środkiem zaskarżenia. Referentka opowiedziała się za drugą z powyższych możliwości, dostrzegając jednak cechy charakterystyczne dla środków zaskarżenia, takie jak charakter represyjny zastrzeżeń lub zdolność do wywołania swoistego skutku reformatorskiego. Skutek ten może zostać wywołany nie bezpośrednio, jak w wypadku środków zaskarżenia, lecz przez sporządzenie nowego oszacowania na podstawie opinii biegłego. Zwrócono uwagę, że zastrzeżenia nie prowadzą do zmiany oszacowania w drodze rozstrzygnięcia sądu, lecz wywołują swoisty skutek w postaci obowiązkowego powołania biegłego celem sporządzenia opinii, umożliwiającej komornikowi dokonanie oszacowania wartości ruchomości na jej podstawie.

W podsumowaniu rozważań dr Derlatka wskazała, że zastrzeżenia wnoszone na zasadzie dyspozycyjności formalnej stanowią zinstytucjonalizowany środek obrony formalnej uczestników postępowania egzekucyjnego. Podkreśliła, że nowelizacja miała celu przyspieszenie postępowania egzekucyjnego przez jego odformalizowanie na etapie kwestionowania oszacowania wartości ruchomości dokonanego samodzielnie przez komornika.

Obrady zostały zwieńczone ożywioną dyskusją, która koncentrowała się zarówno wokół instytucji poruszonych w trakcie poszczególnych wystąpień referentów, jak i innych instrumentów sądowego postępowania egzekucyjnego, w tym także odnoszących się do zagadnień fiskalnych regulowanych ustawą o kosztach komorniczych⁴, która weszła w życie jednocześnie z przedmiotową ustawą o komornikach sądowych. Szczególne zainteresowanie wywołała dyskusja profesora Andrzeja Marciniaka z profesorem Karolem Weitzem odnosząca się do zjawiska określanego mianem tzw. procesualizacji postępowania egzekucyjnego. Wskazano, że egzekucja mająca być pierwotnie użytecznym narzędziem do wykonywania wyroków przeobraziła się na przestrzeni lat w procedurę, do której przenoszone są konstrukcje procesowe charakterystyczne dla postępowania rozpoznawczego. Sięganie do tych instrumentów napotyka liczne trudności, co potęguje wprowadzanie rozwiązań prawnych, których konstrukcja oraz stosowanie budzą wątpliwości, czego przykładem mogą być niektóre rozwiązania procesowe wprowadzone ustawą o komornikach sądowych z 2018 r.

Podsumowania konferencji dokonał prof. dr hab. Andrzej Marciniak, wskazując na potrzebę prowadzenia regularnych praktycznych szkoleń dla podmiotów zaangażowa-

⁴ Ustawa z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2018 r. poz. 770 ze zm.).

nych w prowadzenie postępowań egzekucyjnych w sprawach cywilnych. Na zakończenie Profesor podziękował organizatorom, prelegentom i wszystkim obecnym, w tym zwłaszcza komornikom sądowym, za aktywny udział w konferencji oraz za podjęty wysiłek służący poszukiwaniu optymalnych rozwiązań służących zapewnieniu efektywności i skuteczności egzekucji sądowej. Zbiór referatów wygłoszonych na konferencji naukowej zostanie opublikowany w formie książkowej.